

Falu, város, civilizáció

Egyed Ákos történésszel beszélget Páll Árpád

● *Falu, város, civilizáció című kötete, mely az 1848 és 1914 közötti Erdély történetéből tárgyal különböző fontos kérdéseket, körülbelül két évvel Imreh István hasonló tárgykörű, de egy előző korszakot taglaló munkája, az Erdélyi hétköznapiak (1750—1850) után jelent meg. Tudatos törekvésnek, a történészek, gazdaságtörténészek munkamegosztásának, egy sorozat kialakítására irányuló erőfeszítésének jelét lássuk a kapcsolódásban?*

1952-től vagyok a Történeti Intézet munkatársa, és itt kezdettől Erdély újkori történetével foglalkozom, különös tekintettel az erdélyi magyarság múltjára. Fiatal kutatóként intézeti tervek alapján főként a társadalmi mozgalmak történetét kutattam: az erdélyi parasztság kialakulását és mozgalmait a XIX. század második felében és a XX. század elején, valamint a munkásosztály kialakulását s az erdélyi, valamint a bánági munkásmozgalom kezdeteit, majd a szálakat előre is és hátra is követve, mintegy másfél évtizede főként az erdélyi kapitalizmus történeténél és az 1848-as forradalom és szabadságharc históriájánál állapodtam meg. A korábbi kutatásaim eredményéből 1975-ben a Tudományos Kiadó jelentetett meg egy kötetet (*A parasztság Erdélyben a századfordulón*), majd az 1848—1949-es témakörből *Háromszék 1848—1849* címmel közöltem könyvet a Kriterion Könyvkiadó gondozásában 1978-ban, és második kiadásban 1979-ben. Röviddel ezután ugyancsak a Kriterion tette lehetővé, hogy a különböző szakfolyóiratokban korábban napvilágot látott, valamint a közben elkészült tanulmányaimat kötetbe foglaljam, ez 1981-ben hagyta el a nyomdát *Falu, város, civilizáció* címmel.

Természetes, hogy az évek során a történészek között kialakult egyfajta munkamegosztás. A nemzetiségi történefeltárás mezején — mert hiszen most erről beszélünk — az én feladatomban Erdély újkori gazdaság- és társadalomtörténetének, valamint ezen belül a civilizációs haladás múltjának a kutatása. Mivel ez, mint mondtam, régebbi keletű tevékenység, a *Falu, város, civilizáció* című kötetem tematikáját úgy próbáltam összeállítani, hogy lehetőleg azt a kutatási vonalat vigye tovább, amelyet Imreh István a feudalizmus bomló szakaszát illetően kialakított. Úgy láttam, hogy kötetem csak akkor illeszkedhetik be a már említett nemzetiségtörténeti kutatások sorában a megfelelő helyre, ha átveszi az előző korszak történészeinek következtetéseit és azokat az új szakasz történeti kérdéseivel szembeállítja. Kevesen vagyunk, s az együttműködés nemcsak szükséges, de nélkülözhetetlen is. Azt hiszem, a két kötet alapján az olvasó átfogó képet kaphat Erdély gazdaság- és társadalomtörténetéről 1750-től az első világháború kitöréséig.

● *A kiadó ajánlatában megnyilatkozó társadalmi igényen kívül milyen más körülmények hatottak munkásságára?*

A történész tevékenységét számos hatás éri, vannak köztük ösztönzők, és fékező jellegűek is. Más vonatkozásban beszélhetünk belső és külső hatásokról. A belsők a tudomány részéről jönnek; a korábbi vagy a kortárs történészek munkássága — mint az említett példa is mutatja — serkenetheti a kutatókat. Fontosak a külső hatások is, és erről az író—olvasó találkozás során nem volt nehéz megjegyződnöm. A társadalmi igény új erőt, lendületet adhat a kutatóknak, és számos esetben új kérdések felé terelheti a kutatást. Engem személy szerint értek kellemes és kevésbé kellemes hatások is.

● *Úgy tudom, hogy már 48-as könyvének megjelenése után is sok író—olvasó találkozáson vett részt...*

Valóban, a könyv megjelenése után kellemesen lepott meg, hogy a fiatalság sokkal jobban érdeklődik, mint amire számítottam. Számos találkozó tapasztalataként állíthatom, hogy az 1848—49-es forradalom és szabadságharc élő, eleven, tanulságaiban máig ható esemény, s ha néha mégsem az, többnyire rajtunk múlik. Hallani ugyanis olyan vélekedéseket, hogy a magyarság története meglehetősen kevés sikert és sok-sok vereséget mutat fel; foglalkozzék inkább mással az ember. Nézetem szerint ilyen következtetésekre csak az juthat, aki a dolgokat nem összefüggéseiben, a történelem titkainak fűrkészésére, a tanulságok és intelmek levonására összpontosuló figyelemmel vizsgálja, hanem mindössze a kedvező momentumok sorozatát keresi benne. Másrészt viszont, mert a megállapításban bizonyos részgazság mégiscsak van, annál indokoltabb a történelemnek olyan erőt és bátorságot sugárzó mozzanataival foglalkozni, mint 1848—49;

nyomon követni, hogy egy rendileg nagyon is tagolt társadalomban hogyan jön létre rendkívül rövid idő alatt az „érdekegyeztetés”, hogyan jutnak Wesselényi, Széchenyi, Kossuth szellemében egységes elhatározásra azoknak a falvaknak a lakosai, amelyek maguk is öt-hat társadalmi rend és csoport képviselőiből állnak. 1848—49 nem csupán világító fényű fellobbanás, hanem a nemzetetté válással összefüggő hosszú történelmi folyamat kiemelkedő és döntő mozzanata is: hogyan kapcsolódik a csúcspont a megelőző évtizedek és évszázadok eseményeihez, mozgalmaihoz, törekvéseihez?

● *Maradjunk még egy pillanatra az előző könyvnél, hogy megkérdezhessük: méltányolták-e a találkozók az anyag feldolgozásában és értelmezésében mutatkozó újdonságokat?*

A legtöbb kérdést a forradalmi harc vezetésének módjára, a mozgalom élén álló személyek viszonyára vonatkozóan kaptam. Úgy látszik, a könyv — anélkül, hogy történelmi munkához nem illő módon, szubjektív vallomásokot tartalmazna — valamiképpen mégiscsak éles megvilágításba helyezte azokat az elemeket, amelyekre a kutatás, az anyag gyűjtése és tanulmányozása során magam is a legjobban rácsodálkoztam. Még távol álltam ugyanis a kézirat formába öntésétől, amikor különböző ismert háromszéki iratokat, könyveket, többek között Macsikási iratait olvasgatva, lapozgatva figyelmemet megragadta a „kiskomité” kifejezés. A kiskomitét ezt meg azt csinálta, a kiskomité így meg úgy határozott. Mi lehet ez a kiskomité? Alaposabban utánanévezve kiderült, hogy a Kossuth-párti forradalmi szervezet, a Háromszéki rendek nagygyűlése, vagyis a nagykomitét mellett, létezett egy kiskomité is, melynek tagjai különböző vezetők (Dobai katonai főparancsnok, Berde Mózes és a többiek) mellé osztották be magukat, éharcos forradalmi csoportként, velük együtt tevékenykedtek. Ilyenformán nemcsak egy sokat vitatott kérdéshez, Berde Mózes és Gábor Áron útjainak találkozásához és szétválásához, nézeteik egyező és különböző vonásainak megvilágításához kaptam újabb kulcsot, hanem olyan forradalmi szervezet nyomára is bukkantam, mely motorja és vezérkara volt az eseményeknek.

● *Milyen tapasztalatokat szűrt le újabb munkájának megjelenését követően, a különböző találkozókön?*

Falu, város, civilizáció című kötetem kapcsán talán még több író—olvasó találkozón vettem részt, főként Hargita és Kovászna megyében, Kolozsváron (az egyetemi diákkörök keretében), és máshol is. Azt tapasztaltam, hogy közönségünk nagy része az a fajta történelmi hagyományt, amelyet ebben a kötetben talál, nehezebben érti meg, nehezebben tudja kialakult gondolatrendszerébe elhelyezni. És ez is érthető: a gazdaság- és társadalomtörténet, különösen a civilizációtörténet kevésbé érdeklő az olvasókat, mert nincsenek olyan hagyományai, mint a politikai történelemnek vagy a szűkebben vett művelődéstörténetnek. Ez a magyarázata annak is, hogy ez a kötetem nehezebben talált gazdára, amihez persze a könyvterjesztés aránytalanságai is jócskán hozzájárultak (Temes és Arad megyébe 20—20 kötet került, Hargita megyébe körülbelül 4000). De végül is szép számmal vannak már, akik értik és megértik, hogy a történelmi tudás és műveltség megalapozása lehetetlen gazdaság- és társadalomtörténet nélkül. (Próbálja valaki Jókait megérteni a magyar rendiség alapjainak ismerete nélkül; vagy a népi írókat, ha nem veszi tekintetbe a földtulajdon tagozódását). S mivel a szakma igen jól fogadta a könyvet (a fogalom itt nemcsak a történeteket, hanem a különböző társadalomtudományok képviselőit is értem), a Korunk Bólyai-díja csak megerősített abban, hogy nem kell feladni a már megkezdett kutatási mezőt, még akkor sem, ha kevesebb népszerűséget ígér, mint a politikátörténet.

● *Az új könyv anyagának hozzávetőleg hányad része támaszkodik frissen feltárt tényekre, adatokra, vagy — mivel a kérdés nem csupán és nem is elsősorban mennyiségi, talán helyesebb afelől érdeklődni — milyen mértékben tette lehetővé, sőt szükségessé az új anyag a már meglévő ismeretek átértékelését?*

A kötetben csak egy olyan tanulmány van, amelynek témáját már eddig is sokat kutatták s anyaga is nagyrészt feltárt, nevezetesen: 1848—1849 Közép- és Délkelet-Európában. Ennek a kérdésnek az újraértékelésére mégis szükség volt és van, mert 1848 nem csak magyar hanem európai hagyomány, össze kell tehát vetni a különböző törekvéseket, történelmi koncepciókat is. Az ekkor létrejövő polgári nemzetek ugyanis maximális nemzeti célokat tűztek maguk elé, melyek a forradalmak forgószélében ütköztek egymással. Ezt aztán a Habsburg-hatalom teljes mértékben ki is használta, egymás ellen uszítván a különböző nemzeteket.

Az erdélyi kapitalizmus múltját más természetű tanulmányok próbálják bemutatni. Vegyük például az erdélyi hitelrendszer fejlődésével és szerkezetével kapcsolatos tanulmányt. Nem véletlenül említettem az erdélyi kapitalizmust, és nem a kapitalizmust Erdélyben. Ugyanis itt három nagyobb etnikai közösség igyekezett saját, már-már önálló infrastruktúráját létrehozni. (Bankokat, sőt ipart, kereskedelmet, ezeknek megfelelő intézményeket.) Az erdélyi kapitalizmus története tehát nem csak adatgyűjtést feltételez, hanem sajátos hozzáállást, értékelést is. Ha ezt elmulasztjuk, semmivel sem járulunk hozzá ennek a nagy történelmi kérdésnek a tisztázásához.

● *Szeretném, ha kutatói tapasztalataira támaszkodva általánosabban is megfogalmazná, amit az előző két kérdés során is érintettünk: anyaggyűjtés és feldolgozás, feltárás és módszer viszonyára, problémáira vonatkozó nézeteit.*

Bár Erdély 1848 utáni történetét csak 30—40 éve kutatjuk rendszeresen, a formába öntés találó módszernek felkutatása legalább akkora gondot okoz (ha nem nagyobb), mint az anyaggyűjtés. Közismert, hogy az újkori gazdaság- és társadalomtörténet adatanyaga nagyrészt statisztikai jellegű; ez lehet közölt vagy levéltári. A statisztikai adatahalmaz feldolgozására a történészek „újabbban” a kvantitatív sorjás módszeréhez folyamodnak. Meg kell mondanunk, hogy ez nem is új, amióta gazdaságtörténet-írás van, mindig éltek ennek a módszernek az előnyeivel. Ami viszont új, az a mennyiségileg csoportosított adatokra támaszkodó modell-alkotás, tipizálás. Kötetem néhány tanulmányában magam is éltem ezzel a lehetőséggel.

● *Munkájában valóban meg is mondja, hogy kutatásainak egy részében hasznosítani igyekezett Fernand Braudel civilizációtörténeti eredményeit, s az egész könyv anyagát ennek a módszernek a követelményeire igazította.*

A civilizációtörténetnek a nyugat-európai országokban nagy hagyományai vannak, mégis okkal tartják Fernand Braudelt a kérdés legavatottabb szakértőjének. Módszerét a különböző rokon tudományok együttműködésének elvére alapozta és ez eredményezte gyakorlati munkájában is a sikert. A történész — és ezt már saját tapasztalatként is említhetem — az adatokat a civilizációtörténethez a legkülönbözőbb forrásokból gyűjti be, hiszen sokrétűsége kell törekednie, mivel a civilizáció bonyolult jelenség. De nem vezet-e ez a történeti törvényszerűségek elhanyagolásához? Nem, mert Braudel (akire hatott a marxizmus) a gazdasági tényezőnek tulajdonít kulcsfontosságot, bár az alap és felépítőmény marxi struktúráját nem fogadja el. A civilizációtörténet mint műfaj azért sokat ígérő, mert benne a politika és az ideológia nem uralja el az egész történelmet.

Nálunk a civilizációtörténet kutatása még jóformán el sem kezdődött, bár az első lépéseket Kóvári László, Pesti Frigyes, vagy a román Gheorghe Bariț és mások már régen megtették. Ezeknek a törekvéseknek azonban nem akadt folytatásuk. A civilizációtörténet az anyagi és a szellemi kultúra egészét felöleli, intézményeivel együtt, sőt, a politikai szféra is helyet kap, de ennek az egésznek a tartópillére a gazdaság- és társadalomtörténet. Mindig együtt emlitem a gazdaság- és társadalomtörténetet, mert a civilizációtörténet integráló jellegű, ezért válik alkalmassá az összefoglaló történeti munkák (szintézisek) elkészítésére, anélkül, hogy azokban a részek felolvadnának s elveszítenék eredeti értékeiket, sajátosságaikat. Ezt pedig az erdélyi civilizációtörténetben különösen méltányolnunk kell, épp azért, mert itt legalább három etnikum épített ki sajátos, önálló civilizációt, a közös erdélyi civilizációval egyszerre. S még valamit: a civilizációtörténet nyelvezete higgadt, nem vagdalkozó, nem bántó, nem veszi át a XIX. századi zurnalisztika és politikatorténé stílusát.

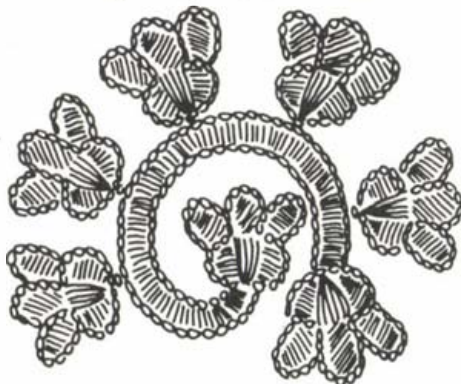
● *Amikor az imént említette, hogy Falu, város, civilizáció című könyvében élt a modell-alkotás lehetőségével, bizonyára az erdélyi falu tipológiájára célt. Hogy született meg az ilyenfajta rendszerezés ötlete és hogyan fogadta a gondolatot a szakkritika?*

Sok szó esett az előbbieken a forrásokról, új anyagok feltárásáról és az értékelés viszonyáról. Nos, több évvel ezelőtt a volt Erdélyi Múzeum-Egyesület Levéltárában egy összeírás került a kezembe, amely az erdélyi falvak adózásának helyzetét tünteti fel 1848 elején (a korabeli adótábellák alapján). Sokáig töprengtem azon, hogy mit lehetne kezdeni vele, amíg végül tipológiai kísérletbe kezdtem a megfelelő könyvészeti tájékozódás alapján. Azt viszont már a forrás adatai határozták meg, hogy *társadalmi* falutipológiával próbálkozzam meg. De még mindig ott állt az a kérdés, hogy milyen rendszerező elv, tényező alapján állítsam fel az erdélyi falu társadalmi típusainak a modelljeit? Hiszen a történeti forrás is csak egy adott állapotot tükröz, és a fejlődés, struktúráképződés okaik homályban hagyja. Vissza kellett tehát nyomozni az alapokhoz, a *földtulajdon-formákhoz*, amelyek lehetővé tették a típusok, modellek elkészítését.

Ami a kérdés második részét illeti: nem lehet okom panasza. A szakma az egész könyvet, s abban nem utolsósorban a falutipológiát, elismeréssel fogadta, hangsúlyozva ennek újszerűségét. Többen kérdezték író—olvasó találkozókon, hogy szándékomban áll-e a struktúrakutatás, a tipológia, a modellképzés folytatása. Hát nem szeretnék itt megállni, hiszen a struktúrakutatás, tipológiakíséret nem egyszerűen divat: jó kutatási módszer. Segítségével Erdély története eredményesen kutatható; arra gondolok, hogy itt mindig a sajátos struktúrák, az *etnikai és a társadalmi jelenségek viszonyulásai* okoznak nehézséget. Ha viszont sikerül a valóságot jól visszaadó modellt kidolgozni, sokat nyerhet általa nemzetiség-történeti kutatásunk. Felfrissül, s eredményeit a különböző társadalomtudományok jobban felhasználhatják saját kutatásaikban. Csak ne csináljunk a modelltől sablont, mert ez következményeiben rosszabb lehet a mainál.

● *További tervei?*

1848 olyan terület, hogy belátható ideig még sok tennivalót ad nekem is, másoknak is. De csábítgat Kolozsvár újkori története és szűkebb pátriám, Erdővidék társadalomtörténete is.

Délszláv (sokac) inghímezés, Hercegszántó (Szentesné Sinkó Zsuzsa rajza)

„A mi munkánk és a honismeret összekapcsolható”

Ráday Mihállyal beszélget Zika Klára

A televízió műsorait nagyon sok negatív bírálat éri — sajnos többnyire jogosan. Különösen az ifjúságot félhetjük romboló hatásától. Érthető, ha osztatlan elismerés kíséri minden olyan próbálkozást, ami az örök emberi értékek „újra felfedezésében” segítség lehet: ilyen a szülőföldhöz, a szűkebb pátriához való ragaszkodás, még fellelhető értékeink feltétele, megbecsülése. A hazaszeretet konkrét cselekvésekből tevődik össze és világosan látnunk kell, hogy elődeink kezemunkája, szellemi örökségünk, vagyis múltunk s hagyományaink tisztelése, ápolása nélkül nem építhetünk jövőt. Sokan érzik, sőt tudják ezt. Ezért is van az elsők közt a televízió saját gyártású műsorainak népszerűségi listáján Ráday Mihály Unokáink sem fogják látni című műsora, megszületése, 1980 januárja óta. „Csak” jó kezdeményezés, céltudatos munka kell s szinte az egész ország megmozdul. Ezt bizonyítja a különböző városvédő, -szépítő egyesületek megalakulása, a néhány év leforgása alatt elvégzett rengeteg értékes társadalmi munka: megújult kandelaberek, lépcsőházak, eredeti utcanevtáblák, széthordott, lerombolt szobrok, kerítések, parkok rendbehozatala. Nem volt sima az út — Ráday Mihály és munkatársai az üttörők sokszor halátlan, küzdelmes munkáját vállalva, sok meg nem értéssel, gáncsoskodással találkozva harcoltak, ha kellett veszekedtek a cél nemességének biztos tudatában. S a jelen? Az ország különböző területein működő egyesületek száma ma már hetven fölött van és közös kívánságra létrejött a Város-, Községvédő és -szépítő Egyesületek Szövetsége 1986 tavaszán.

■ *Ráday Mihályt először a hőskorról jaggatom.*

Az első lépéseknél valóban sok volt a gáncsoskodás. Amikor a Budapesti Városvédő Egyesületet szervezni kezdtük, a játékszabályokat betartva, bejelentkeztünk a területileg illetékes tanácsi szerveknél, a Fővárosi Tanácsnál és a Hazafias Népfrontnál is. S a fogadtatás: „Ki ellen akarják védeni a várost?” Nem sikerült közös nevezőre jutnunk, sőt a kezdeményezésünket szervezkedésnek minősítették. Azokat a jeles embereket, akik csatlakozni akartak hozzánk, még el is marasztalták. Időnek kellett eltelti, amíg elismerték törekvéseink értékes, hasznos voltát. 1983-ban azután megalakult a Budapesti Városszépítő Egyesület.

■ *Pedig voltak jó hagyományok, hiszen valamikor létezett József nádor Szépítő Bizottmány is. Ön mikor került kapcsolatba az egyesületekkel?*

1982 szeptemberében. A nyugati határ melletti városok érdeme, hogy újra életre hívták ezeket az egyesületi formákat. Az első összejövetel Szombathelyen volt 1980-ban, ahol kb. 8—10 egyesület vett részt. A másodikat Kaposvárott rendezték 1982-ben, ahova engem is meghívtak, ott ismerkedtem meg közelebbről az egyesületi formákkal és tevékenységükkel. Kaposváron a működő egyesület képviselőiben felmerült az az igény, hogy jó lenne összefogni az egyesületekben rejlő energiákat és a nekik nyújtott segítséget — ez később a szövetség megalakulásához vezetett. De 1982 telén még az egyesületek létrejöttének szükségességét is nehéz volt elfogadtatni, nemhogy a szövetségét. A szervezőmunka azokban a városokban sikeres, ahol nyitott várospolitika van, a helyi vezetők támogatják ezeket a törekvéseket. A másik hajtóerő az egészséges rivalizálás. Az 1984-es kazincbarcikai találkozóon merült fel a gyakoribb, évenkénti összejövetei igénye, így 1985-ben Szarvason, tavaly pedig Hódmezővásárhelyen került sor erre.

■ *A szarvasi találkozónál érdemes lenne megállni, hiszen Pozsgay Imre, a HNF főtitkára, itt jelentette be, hogy a népfront és személyesen ő is, támogatni fogja a szövetség megalakulását. Mi történt ezután?*

Számtalan ülés és előkészítő munka után 1986. május 28-án Budapesten megalakult a Város-, Községvédő és -szépítő Egyesületek Szövetsége. Ezt követően — immár hagyományosan — rendezték meg az egyesületek találkozóit. A VI. országos találkozó Hódmezővásárhelyen egyben a szövetség első konferenciája is volt. Az előkészítő bizottság összehívta a szövetség alapszabály-tervezetét, amelyet a HNF, a politikai testületek, az MT Tanácsi Hivatala, az ÉVM és más szervek is támogattak. Az alakuló közgyűlés S. Hegedűs Lászlót elnöknek, engem alelnöknek választott meg, az egyesület titkára pedig dr. Csáky Csaba lett. Olyan döntés született, hogy a Szövetség Választmányának tagjait évente választják. Ez az alapszabályban is szerepel. Az egyesületek folyamatosan szaporodnak, helytelen lenne, ha az új emberek

nem kaphatnának lehetőséget. Az elnököt, alelnököt és titkárt (aki fizetett alkalmazott) öt évre választják, ez meg a folytonosságot igyekszik biztosítani.

A kezdeti lépéseknél nagyon fontos volt egy ügynevezett mintaszabály készítése, amelyet elküldtünk oda, ahol még nincs egyesület. Az egyesületbe befolyó pénz (tagdíj, eseti adományok) a város vagy a község hagyományos építészeti vagy természeti értékeinek védelmére vagy szépítésére fordítjuk, így tulajdonképpen visszazárul a városra, ezért értelmetlen megadóztatni.

■ *A szövetségnek milyen konkrét feladatai vannak?*

Közreműködő, koordináló és tanácsadó szerepe van. A tagegyesületeken keresztül közreműködik a városok, községek, falvak természeti és építészeti értékeinek, településszerkezetének védelmében, célszerű és esztétikus fejlesztésében, szépítésében. A HNF-ban és az illetékes állami, társadalmi szerveknél képviseli a tagegyesületeket és elősegíti együttműködésüket. Szakvéleményeket, tanulmányokat dolgoz ki, segíti a városvédelemmel, szépítéssel kapcsolatos oktatási, tájékoztatási és propagandatevékenységet, kiadványokat készít, kiállításokat, konferenciákat, tanulmányutakat szervez. Fontos feladata, hogy a tapasztalatok közreadásával, közvetlen közreműködéssel segítse a tagegyesületeket.

■ *A tagegyesületek tevékenységéből említhetnénk néhány jellegzetes formát?*

A székesfehérváriak például jogi tagsági viszonyt létesítettek a város intézményeivel, vállalataival. A jogi tagvállalatok, intézmények vezetőit az egyesület vezetésébe is bevonták. Esztergomban lelkes tanárok és hozzátért szakemberek vezetésével városvédő építőtábort szerveztek a diákoknak. A két éve sikeresen működő tábor jelentősége nemcsak az elvégzett munkában, hanem a résztvevők szemléletének változásában, városzeretetük erősödésében, s környezetükre gyakorolt pozitív hatásában mérhető le. A gyerekek olyan munkát végezhetnek el, amelyekre nincs pénz és kapacitás (vasdizitések rozsdátlanítása, festése, feliratok felújítása stb.). Budapesten a temetőkről térképeket készítenek, amelyeken feltüntetik a kiemelkedő személyiségek sírhelyeit, és módszertani segítséget ígértek más egyesületek hasonló munkájához is. Az ifjúsági munka fejlesztése érdekében különböző akciókat kezdeményeztek. A kaposváriak időszaki újságuk első példányát mutatták be a találkozón. Győrben, a soproni Erdézi és Faipari Egyetem diákjai elkészítették Győr város utcánkénti fásítási tervét. Pécsért az építés- és műemlékvédelem, a természetvédelem és a propaganda területén egy-egy szakosztályt hoztak létre. Jó a kapcsolatuk a kábeltelevízióval, rádióval, sajtóval.

■ *Miért előnyös az, hogy a szövetség a népfront keretében jött létre?*

A népfront eddigi tevékenységei, mint amilyen például a honismereti mozgalom, szorosan összefüggnek a városvédő és -szépítő tematikával, ami a szövetség célkitűzése. A jövőben így több lehetőség lesz a munka koordinálására és nem fordulhat elő olyan, mint a városfotózás esetében legutóbb. Budapesten már 1981-ben meghirdettem a fotódokumentációs munkát. Az öt akció egyesületeiből kiállításokat rendeztünk, s könyvet is megjelentettünk. Ezek után jelent meg a népfront friss felhívása városfotózásra. Senkinek sem jutott eszébe, hogy Budapesten az már több éve folyik. Én felajánlottam egy tapasztalt gárda segítségét, és azóta sem történt meg a kapcsolatfelvétel. Remélem, hogy ebben is segíteni fog a szövetség, hiszen a mi munkánk és a honismeret összekapcsolható.

■ *Most, amikor állandóan arról hallani, hogy az embereket csak a pénzkeresés, a saját érvényesülésük hajtja, kikre támaszkodhat egy ilyen társadalmi mozgalom?*

Először is ez így nem igaz. Most is vannak megszállottak, jó ügyekért harcolók, a közösség javát keresők. Az embereket persze leginkább az érdekli, ami közvetlenül érinti őket. Abban bízom, hogy a saját településük sorsába beleszólnak. A nyitott várospolitikának lehet érvényt szerezni. Azt tartanám helyesnek, ha az egyesületek tagjai beleszólnának mindenbe, ami körülöttük történik. Természetesen ehhez az is kell, hogy a vezetők igényeljék ezt a segítséget. Az nem várható el, hogy mindenki mindennel egyetértsen, de közös álláspontot ki lehet alakítani. A harcmodor, a pénzügyi kérdések, a vezetőkkel való kapcsolat, a publikálás gondolja... Vissza kellene állítani a települések önálló híradási lehetőségét (régiben városainkban 2-3 napilap is megjelent). Ez a gondunk is közös a népfrontszervezetekkel.

Tisztában vagyok azzal, hogy a televízió műsora segíthet ugyan, de nem tud mindennel foglalkozni, amivel pedig kellene. Ezért szükség lenne településeinken a helyi sajtó megteremtésére. Jó példaként említhetem a Debrecen című időszaki lap megjelenését. Az utóbbi időben az Új Tükör-klub szervezésében sok helyre eljutottam, igyekszem a tapasztalataimat közreadni. Sokszor jelentenek gondot az olyan nagy hatalmú cégek, mint a posta, a gázművek vagy a MÁV, mert beavatkoznak a városképbe. A posta vagy az állomás minden város legfontosabb épülete volt — nagy kárt okoznak ezeknek a régi épületeknek a lebontásával. Talán a Szövetség ebben is tud majd segíteni. Lehet, hogy a kockakő, az utcánévtábla vagy egy-egy új ház sorsa csak részletkérdések, de ezek összeadódnak. Egyrészt hangulattá, másrészt történelemmé.

■ *Az a rombolás, ami különösen az elmúlt évtizedekben jellemezte Magyarországot, általános jelenség?*

Véleményem szerint tipikusan magyar betegség. Vannak bontások és cserék a világ más városaiban, de nem általánosíthatóan. Nálunk alig van olyan város, aminek még megvan a régi magja. Dosztojevszkij nem tévedne el ma sem Leningrádban. Ha nem pusztítjuk el amit apáink alkottak: a múltat, a tárgyi emlékeket, jobban remélhetjük majd, hogy fiaink, unokáink megbecsülik amit mi alkottunk. Az írott és az épített (faragott, öntött, kovácsolt...) történelem becslésének, a folytonosság megőrzésének eredménye: „kötődés” a lépcsőházhoz, az utcához, a településhez — a hazához.